

SANCHIS GUARNER, Manuel (2005): *Lletres de resistència (1939-1981)*. Elecció, selecció i notes de Santi CORTÉS, Catarroja-Barcelona: Editorial Afers, 423 p.

Pot ésser dit sense exageració que Manuel Sanchis Guarnier (1911-1981) ha estat una de les personalitats que més ha fet pel País Valencià amb els seus treballs d'història, geografia, literatura i especialment de lingüística; fou la figura representativa del país i per això hagué de sofrir els insults i les atzagaiades d'elements dits incontrolats, que en llur odi arribaren fins al terrorisme.

Aquesta obra és una prova d'aquesta representativitat. Santi Cortés, que ja s'havia distingit amb llibres sobre la situació cultural i política de València i que és autor d'una biografia del mateix Sanchis, ha recollit amb un gran esforç la correspondència del estudiós i la que l'hi van dirigir, puix aquesta replega no ha estat gens fàcil, i n'ha seleccionat 130 cartes. Del mateix Sanchis Guarnier en són 52 i les altres són dels seus destinataris o de gent que se li adreçava espontàniament. Aquestes van acompanyades d'unes precioses notes que aclareixen a bastament els personatges que hi intervenen, les al·lusions avui difícils d'interpretar i tota mena d'aspectes d'interès; són notes d'una gran vàlua, atès que Santi Cortés no s'ha limitat a aqueixes notes «d'enciclopèdia», ans ha donat una visió ben completa dels afers tractats; ha dut a terme una tasca impagable.

El títol, *Lletres de resistència*, és degut a l'actitud de Sanchis en la seva oposició —en una època negra— al franquisme i a tot allò que representava: «el centralisme, l'autoritarisme polític, l'uniformisme castellanitzador i les estratègies secessionistes» (pàg. 11). Però, com afirma Antoni Ferrando en el pròleg del llibre, per a Sanchis el camp de batalla no fou mai la política, sinó la cultura. I amb la força del seny i amb la cultura lluità pels seus ideals.

La tria de les cartes dóna un panorama ben gràfic del que fou l'activitat de Sanchis, sempre amatent a defensar la concòrdia entre els valencians, malgrat que alguns li ho pagaren tan malament. En una València plena de capelletes i d'enveges, Sanchis resta serè, dialogant i veient la part positiva de les coses. Per defensar la veritat científica hagué d'escriure una pila d'articles, de cartes, de respostes a calúmnies i a disbarats filològics i històrics. Tota aquesta feina li va prendre molt

de temps i sens dubte va influir en el seu sistema nerviós, bé que sempre semblà un home tranquil. Són simptomàtiques del seu tarannà les paraules que adreçà al seu bon amic Bernat Vidal i Tomàs: «és que la gent ha perdut el gust del diàleg: a aplaudir i bramar» (c. 40). Una altra volta alligona elegantment Miquel Adlert fent-li veure que algunes persones «deploren l'acritud i esterilitat de les lluites intestines» (c. 35). Molt rarament aixeca la veu («El secretari del Rat Penat m'ha enviat un escrit molt estúpid» (c. 114, del 1977).

L'epistolari es divideix en quatre apartats: la presó, 1939-1943; l'estada a Mallorca, 1943-1959; el mestratge intel·lectual, 1959-1974; i l'autoritat acadèmica 1974-1981. En el primer tram veiem Sanchis a les presons franquistes (pel fet d'haver servit en la zona republicana) i el seu desfici per sortir-ne prest, per bé que hagué de suportar quatre anys eters. Aquí intervenen a favor seu sobretot el seu gran amic Francesc de B. Moll, amb una admirable valentia davant el perill (en la c. 90, del 1970, Sanchis li parla «del risc a què t'exposares per defensar-me»), i Ramón Menéndez Pidal. En els angoixosos anys carcerals, malgrat el que ell diu, no cessa de treballar i de traduir; fins i tot la *Gramàtica valenciana* de l'editorial Torre (1950) sembla que la va endegar a la presó. Un cop eixit del captiveri, Moll l'invita a Mallorca per tal que pogués guanyar-se el pa. Així treballa fent algunes classes i sobretot col·laborant en el *Diccionari català-valencià-balear*. A Mallorca en aquests setze anys que durà l'estada esdevé l'ànima de la vida intel·lectual catalana de l'illa. Llavors, el 1950, va publicar l'antologia *Els poetes insulars de Mallorca*. Tots els joves escriptors amb inquietuds trobaren en Sanchis una guia segura. La correspondència d'alguns ens ho mostra clarament. Blai Bonet, Jaume Vidal Alcover, Baltasar Porcel són noms que es mostren agraïts al mestratge de l'escriptor valencià. I Llorenç Villalonga, per qui Sanchis tingué des d'un bon començament molta admiració davant la difidència d'altres, va ser a poc a poc atret a escriure en català en part a causa de la insistència del nostre protagonista. El 1959 té lloc el retorn a casa perquè creu que la seva València el reclama, i a Mallorca deixa un excel·lent record. Ara comença un turment, puix es troba més que mai enmig de les batalletes, intrigues, enveges del Cap i Casal, però sempre manté la seva rectitud intel·lectual. Durant aquesta època —i ja abans— són Xavier Casp i Miquel Adlert els que li escriuen sovint, sobre problemes de llengua, però encara més sobre petiteses i crítiques, primer amb una actitud molt «catalanista», que però evoluciona a mesura que avança el temps, cap a un blaverisme, el qual acabarà ben accentuat. Des de València Sanchis continua la seva tasca de mentor a qui s'adrecen molts com a persona assenyada. I al mateix temps continua la seva activitat en defensa de la llengua, procurant que s'ensenyi com cal, i procurant també d'esquivar els múltiples entrebancs. Després, ja en el darrer període, al cim d'un prestigi ben guanyat en el món de les lletres, ha de suportar la més abjecta campanya de denigració, i fins i tot rep una bomba a casa seva, que per sort fou desactivada a temps.

Les seves pròpies cartes són escrites en un estil força correcte, amb morfologia quasi sempre valenciana (hi ha excepcions, p. ex. la carta 12), però amb algun tret barceloní (*confio, t'adjunto, dubto que la puguis*, c. 90) o balear (*pens, supòs, tenc*, carta 50; *atlotets*, carta 5; *allots*, c. 49) posat expressament amb mitja rialleta. El mateix fan els interlocutors, com ara Moll, que usa sovint la primera persona de l'indicatiu valencià (*te repetixc*, carta 6; *confie*, carta 86; *no conteste*, carta 129).

Posats a triar cartes, n'hi ha de precioses, com la que Vidal i Alcover escriu a Sanchis descrivint els professors universitaris de Madrid i llurs ensenyament (p. ex. «Galindo, que és una espècie d'atzembla eclesiàstica», c. 55) o l'expansió del mateix Sanchis en relació amb la classe conservadora mallorquina, els membres de la qual «resultaven molt més franquistes que En "Dhey" [= Llorenç Villalonga], perquè eren essencialment carcundes i llanuts», c. 75). Josep Maria Llompert explica la creació de la col·lecció «Balanguera» i apostilla «quina manca d'imaginació Déu meu, per trobar títols! —de l'editorial Moll» (c. 63). Una de les preocupacions de Sanchis, compartida per Moll, és la dualitat *purisme* contra *flexibilitat* en la llengua dels escriptors no principatins (c. 64 i 90).

Tot l'epistolari amb l' anotació és ple de notícies de gran actualitat encara: com Llorenç Villalonga tira amb bala (c. 38, 67) o com Sanchis es molesta amb els regidors alcoians perquè en un concurs només permetien el valencià per a la poesia satírica mentre que el castellà es considerava

la llengua seriosa (c. 79). També són d'interès les reflexions —això sí, un xic feixugues— de Xavier Casp sobre les rimes catalanes orientals i la crítica a certs versos de Carles Riba (c. 14).

Tot el llibre és d'una gran riquesa. Quan vaig enllestir la primera lectura vaig romandre «despagat» que no n'hi hagués més, tant rica i engrescadora com era. És una obra que per als més vells que van conèixer els fets que es recompten els recordarà amb enyorança o amb tristor molts esdeveniments i per als joves serà un advertiment del que va passar i que no s'hauria de repetir. Manuel Sanchis Guarnier en fou una víctima des de l'any 1936: tots els premis i reconeixements acadèmics que va obtenir no compensen les persecucions, travetes i malvolences que va haver de suportar.

El llibre de l'editorial Afers, editat sense subvencions oficials, és presentat amb bon gust i amb curioses il·lustracions fotogràfiques.